

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Grażyna Redlisiak

pedagog specjalny, terapeuta, kinezylog. Autorka wielu programów terapeutyczno-rozwojowych. Prowadzi terapię indywidualną i grupową, warsztaty, wykłady, treningi i kursy. Jest animatorem Klubu Kinezyloga oraz redaktorem naczelnym czasopisma edukacyjno-kinezylogicznego „Impuls”.

Czy diagnoza stylu uczenia się dziecka może pomóc w nauce szkolnej ?

Każdy współczesny człowiek w swoim życiu uczęszcza lub uczył się do szkoły. Nie każdy jednak dobrze ją będzie wspominać. Wielu uczniów swoją długoletnią karierę szkolną buduje na przekonaniu „przeżyj i zapomnij” i na co dzień wykorzystuje strategię uczenia się nazywaną potocznie „3 x Z”, tzn. zakuć – zaliczyć – zapomnieć. Tak podchodzi do nauki wielu uczniów w wielu szkołach na różnych poziomach edukacji: w podstawówce, gimnazjum, liceum i na studiach.

Gdzie należy szukać wyjaśnienia tej sytuacji, skoro większość dzieci rozpoczynających naukę szkolną jest ciekawa i zainteresowana szkołą. Prawie każdy pierwszoklasista (nie licząc wyjątków opartych na negatywnych przekazach i doświadczeniach w rodzinie) jest zainteresowany, otwarty i entuzjastycznie nastawiony do swojego nowego statusu społecznego – ucznia. W wyobrażeniach dzieci rozpoczynających naukę w szkole uczeń kojarzy się z awansem, stawianiem się „dużym”, bardziej „dorosłym” i „mądrym”. Dość szybko jednak ich entuzjazm znika, a nauka zaczyna się kojarzyć z ciężką pracą, nudą, ograniczeniem wolnego czasu i staje się przykrym, ustawowym „obowiązkiem szkolnym”. Przy takim nastawieniu nie ma miejsca na kreatywność, twórcze rozwiązywanie zadań, zaangażowanie i dociekliwość. Dominuje zachowawcza strategia przetrwania: sprostania wymaganiom, zaliczenia stosownych testów lub sprawdzianów i uzyskania „świętego spokoju”. Doświadczają tego nie tylko polscy uczniowie, tak dzieje się w licznych szkołach w wielu krajach. Dlatego też pedagodzy, psycholodzy i inni specjaliści związani z edukacją od dawna poszukują zarówno odpowiedzi na pytanie „dlaczego tak się dzieje?”, jak również innowacyjnych metod i narzędzi do osiągnięcia pozytywnych zmian w tej sferze. Jednym z przykładów prezentującym najnowsze trendy może być światowy bestseller pt. „Rewolucja w uczeniu się” autorstwa Gordona Drydena i Jeannette Vos¹. Większość z opisywanych przez autorów metod skutecznějšíego uczenia się opiera się na nielinearnych, wykraczających poza logiczno-analityczne podejście metodykach, uwzględniających wielozmysłowe, wielointeligentne przetwarzanie informacji.

¹ G. Dryden, J. Vos. Rewolucja w uczeniu się. Wydawnictwo Moderski i S-ka, Poznań 2000 r.

Człowiek odbiera informacje z otoczenia przy pomocy zmysłów. Mózg otrzymuje nieprzetworzone informacje z różnych organów ciała. Jest to tzw. wkład sensoryczny, którego źródłem są m.in. oczy, uszy, ręce i nogi. Jak pisze Carla Hannaford w swojej książce „Profil dominujący”² – wszystkie narządy zmysłów są ważnymi „uczestnikami” procesu uczenia się.

Każda osoba w swój niepowtarzalny sposób używa części ciała biorących udział w procesie uczenia się. Jedni preferują posługiwanie się prawą ręką, a inni lewą. Te preferencje dotyczą także pozostałych zmysłów. Tendencja do preferencji jednej ze stron określana jest dominacją lateralną lub też lateralizacją.

W klasycznej diagnostyce pedagogicznej wyróżnia się 2 rodzaje lateralizacji:

- Lateralizacja jednostronna (prawo- lub lewostronna, gdzie dominujące oko, ucho, ręka i noga znajdują się po jednej stronie ciała),
- Lateralizacja skrzyżowana (gdzie część organów dominujących jest po jednej stronie, a część po drugiej stronie ciała).

Z punktu widzenia możliwości edukacyjnych istotne znaczenie ma skrzyżowana lateralizacja, zwłaszcza jeśli dominujące oko i ręka są po przeciwnych stronach. Utrudnia ona zadania szkolne oparte na koordynacji wzrokowo-ruchowej, m.in. pisanie.

Tak pojmowana lateralizacja nie w pełni opisuje proces uczenia się. Odbierając sygnały zmysłowe, w ich przetwarzaniu i opracowywaniu mózg również daje „pierwszeństwo” jednej z półkul mózgowych: prawej lub lewej. Uczeń korzystający z lewopółkulowej preferencji, uczy się rozpoczynając od szczegółu i po kolei uzupełnia dane aż do osiągnięcia ostatecznego wyniku. Takiemu stylowi sprzyjają klasyczne metodyki nauczania. Inaczej jednak odbywa się uczenie u ucznia z preferencją prawej półkuli. Dla zrozumienia tego, co ma wykonać w kolejnych etapach lekcji potrzebuje od początku znać kontekst i sens podejmowanych czynności. Dla tego stylu uczenia się niezbędne są aktywne metody nauczania.

Zestawiając ze sobą dominującą półkulę mózgu oraz wiodące oko, ucho, rękę i nogę, otrzymamy bardziej kompletną informację o indywidualnym stylu uczenia się ucznia oraz stylu nauczania preferowanym przez nauczyciela. W kinezylogii edukacyjnej³, która zagadnieniu lateralizacji poświęca dużo uwagi, wzajemną zależność dominującej półkuli i lateralną dominację 4 organów zmysłów określa się mianem „dominującego profilu lateralnego”.

Dla określenia bazowego dominującego profilu lateralnego konieczne jest określenie dominacji poszczególnych organów: półkuli mózgu, oka, ucha, ręki i nogi. Są różne sposoby ustalania dominującego profilu lateralnego. Aby ustalić preferencję półkuli mózgowej, można wykorzystać w tym celu diagnostyczny rysunek leniwej ósemki, obserwację sposobu układania klocków lub puzzli lub oglądanie specjalnie przygotowanych rysunków. Inną metodą są specjalnie skonstruowane pytania i stwierdzenia diagnostyczne umożliwiające wyodrębnienie z odpowiedzi tok myślenia nastawiony bądź na szczegóły (lewa półkula), bądź na kontekst (półkula prawa).

² C.Hannaford. Profil dominujący. Wyd. MINKRRIO, Warszawa 2003 r.

³ Kinezylogia edukacyjna – opracowane przez Paula i Gail Dennisonów podejście do edukacji i terapii, wykorzystujące ukierunkowany ruch do stymulacji naturalnego potencjału i mechanizmów rozwoju człowieka.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Dominującą półkulę mózgową można ustalić analizując swobodny rysunek leniwej ósemki. Test leniwej ósemki, przeprowadzony w odpowiedniej formie pozwala w dość prosty i dostępny dla nauczyciela sposób zorientować się jak zaplanować proces nauczania i dostosować go do profilu lateralnego swojej klasy.

Poniżej przedstawiono przykłady charakterystycznych rysunków diagnostycznych leniwej ósemki:

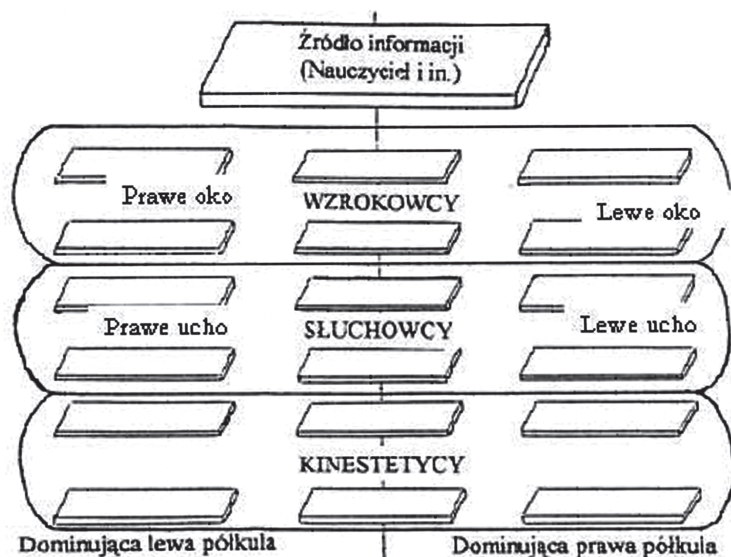

Im wyraźniej występuje przesunięcie pętli w stosunku do linii symetrii, tym silniejszą preferencję będzie wykazywał nasz uczeń do korzystania z tego właśnie kanału dostępu informacji lub półkuli mózgowej, zwłaszcza podczas uczenia się nowych rzeczy, w pośpiechu czy też w stresie.

Dla nauczycieli informacje te mają kluczowe znaczenie dla organizacji przestrzeni sali lekcyjnej i dobrania odpowiednich miejsc w ławkach ze względu na preferencje uczenia się a nie centymetry wzrostu!

Jeśli uczniowie muszą siedzieć w ławkach ustawionych w rzędach, należy zadbać o ustalenie najbardziej optymalnych miejsc względem tablicy i nauczyciela, co nie pozostanie bez wpływu na efekty uczenia się (jak rozmieścić uczniów ilustruje rysunek na następnej stronie).

Bardziej szczegółowe badanie profilu lateralnego opiera się na testowaniu napięcia mięśnia wskaźnika w relacji z poszczególnymi organami. Test mięśniowy jest alternatywnym narzędziem diagnostycznym adaptowanym z kinezylogii stosowanej. Przy pewnym doświadczeniu

czeniu praktycznym badającego, oceniając napięcie mięśnia wskaźnika można diagnozować subtelne reakcje organizmu na różne czynności i zadania wskazujące na specyficzną aktywność psychofizyczną. Z zastosowaniem testu mięśniowego można dość miarodajnie określić lateralny profil dominujący. Opis przeprowadzenia testu dominującego profilu lateralnego z zastosowaniem testu mięśniowego zawarty jest w książce Carli Hannaford pt. „Dominujący profil lateralny”.⁴

W kinezylogii edukacyjnej zakłada się, że:

- Uczenie się jest czynnością zarówno fizyczną, jak i umysłową,
- Uczenie się wymaga koordynacji wielu umiejętności fizycznych, jak np. ruch oczu przy czytaniu, głowy przy słuchaniu, utrzymanie odpowiedniej postawy, trzymanie długopisu, dostosowanie ruchu palców i nadgarstka podczas pisania, rysowania itp.
- Ciało sygnalizuje swobodny lub zablokowany przebieg procesów umysłowych.
- W zależności od dominacji półkuli mózgowej nadajemy większe znaczenie określonemu sposobowi przyjmowania i wyrażania informacji.

Dominująca półkula prawa (najczęściej gestalt) będzie zwracała uwagę na całościowe procesy, wyobrażenia, emocje, intuicję, spontaniczność, muzykę, kolory i perspektywę. Te aspekty będą istotniejsze dla osoby „prawopółkulowej”, a więc bardziej odpowiednie będzie dla niej organizowanie uczenia się opartego na ruchu, badaniu i doświadczaniu w interakcji z innymi osobami. Prawa półkula mózgu, związana z myśleniem obrazowym, intuicyjnym, poznaje globalnie idąc od całości do szczegółu, w sposób syntetyczny, płynnie i spontanicznie. Cechuje się myśleniem symultanicznym (równoczesnym) ukierunkowanym na emocje i doświadczenie. Akcentuje podobieństwa i rozprasza granice, pamięta twarze, obrazy, pozycje i głosy, nastawia się na uczenie aktywne przez działanie.

Lewa półkula – to półkula logiczna, starająca się, „wewnętrzny perfekcjonista”, nastawiona na myślenie przyczynowo-skutkowe, poznawanie krok po kroku i przetwarzanie od szczegółu do całości, z akcentowaniem różnic i granic. Dla ucznia preferującego przetwarzanie „lewopółkulowe” znaczenie mają szczegóły, język, logicznie zorganizowane działanie oparte na regułach i strukturze.

⁴ C. Hannaford. Profil dominujący. Wyd. MINKRRiIO, Warszawa 2003 r.

Kiedy uczymy się czegoś nowego lub doświadczamy stresu, pełniejszy dostęp mamy do zmysłów połączonych bezpośrednio z dominującą półkulą mózgową, a więc mówiąc w pewnym uproszczeniu, odbiór wrażeń zmysłowych jest bardziej efektywny, gdy dominujące ucho, oko, ręka i noga znajdują się po stronie przeciwnej w stosunku do dominującej półkuli mózgowej. W rzeczywistości neurologiczne powiązanie stron ciała i półkul mózgowych jest bardziej złożone. Uważa się, że 20–30% sygnałów z danej strony ciała dociera do półkuli po tej samej stronie, a pozostałe do przeciwległej.

Dla przykładu: sygnały z prawego pola widzenia (odbierane przez zewnętrzne, przyskroniowe części siatkówki prawego oka i wewnętrzne, przynosowe części siatkówki lewego oka) docierają do lewej półkuli i analogicznie przyjmowane są bodźce z lewego pola widzenia. Wskazują na to m.in. badania Myersa prowadzone u osób o przeciętym spoidle wielkim i skrzyżowaniu wzrokowym.

Jednakże w celu zrozumienia wpływu dominującego profilu lateralnego na uczenie się można przyjąć w uproszczeniu zależność naprzemienną.

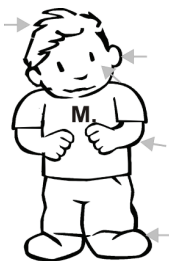
Dla analizy związków profilu lateralnego z uczeniem się przedstawię 4 typy profili:

• **Profil typowy** – dominujące oko, ucho, ręka, noga są po przeciwnej stronie do półkuli

Przy **dominacji lewej półkuli** – **profil typu A** ⇒ LP-PO-PU-PR-PN

- profil korzystny przy klasycznych, podających metodach nauczania
- preferuje przetwarzanie analityczne (szczegóły)
- dostępne modalności: wzrokowa, słuchowa, werbalna, ruchowa
- ograniczenia w stresie: synteza i uogólnienia, kreatywność

Przy dominacji **prawej półkuli mózgu** – **profil typu M** ⇒ PP-LO-LU-LR-LN

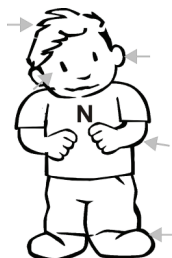
- profil wymagający aktywnych form nauczania
- preferuje przetwarzanie globalne (całość)
- dostępne modalności: wzrokowa, słuchowa, werbalna, ruchowa
- ograniczenia w stresie: kolejność i dosłowne definiowanie, chaotyczne działanie

• **Profil mieszany (skrzyżowana lateralizacja)** – często związany ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi

Przy dominującej **lewej półkuli mózgu** – **profil typu C** ⇒ LP-LO-PU-PR-PN

- preferuje przetwarzanie analityczne (szczegóły)
- dostępne modalności: słuchowa, werbalna, ruchowa
- ograniczenia w stresie: wizualne (spostreganie detali), synteza, kreatywność

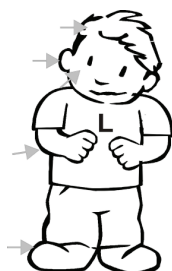
Przy dominującej **prawej półkuli mózgu** – **profil typu N** ⇒ PP-PO-LU-LR-LN

- preferuje przetwarzanie globalne (całość)
- Dostępne modalności: słuchowa, komunikacja kinestetyczna, ruchowa
- Ograniczenia w stresie: wizualne (brak perspektywy), kolejność i dosłowne definiowanie, chaotyczne działanie

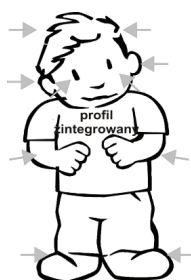
• **Profil jednostronny** – często związany ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi
Przy dominującej **lewej półkuli mózgu** – **profil typu HH** ⇒ LP-LO-LU-LR-LN

- preferuje przetwarzanie analityczne (szczegóły)
- dostępne modalności: brak
- ograniczenia w stresie: wszystkie modalności sensoryczne, synteza, kreatywność

Przy dominującej **prawej półkuli mózgu** – **profil typu L** ⇒ PP-PO-PU-PR-PN

- preferuje przetwarzanie globalne (całość)
- dostępne modalności: brak
- ograniczenia w stresie: wszystkie modalności sensoryczne, logika i ekspresja werbalna

Kiedy jesteśmy pochłonięci swoją pasją, uczymy się błyskawicznie i mimowolnie. Uaktywniamy wtedy swój **profil zintegrowany**.

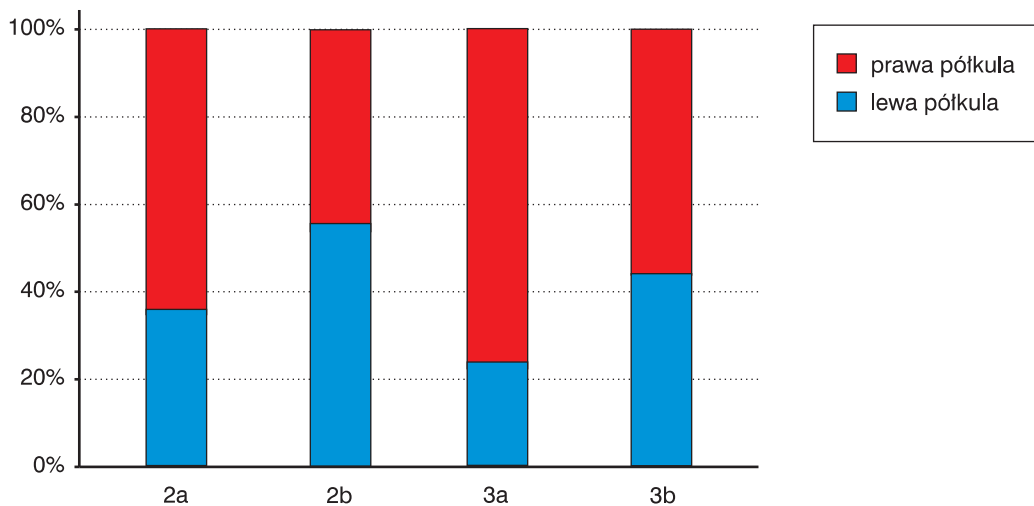
W **optymalnym środowisku uczenia się**, przy odpowiednim przygotowaniu psychofizycznym i adekwatnych do indywidualnych potrzeb uczącego się metodach nauczania możemy również z niego korzystać, choć wydaje się to być dalekie od rzeczywistych sytuacji uczenia się, wynikających w dużej mierze z mało popularnej wiedzy na temat neurofizjologii uczenia się.

Carla Hannaford opisuje we wspomnianej już książce 32 rodzaje profili. Nasuwa się w tym miejscu kilka pytań: ile z nich można spotkać w przeciętnej klasie szkolnej? Jakie znaczenie dla uczniów ma ich indywidualny profil lateralny i jak wpływa na uczenie się? W jakim stopniu efekty edukacyjne uczniów zależne są od profilu nauczyciela i stosowanych przez niego metod pracy na lekcji?

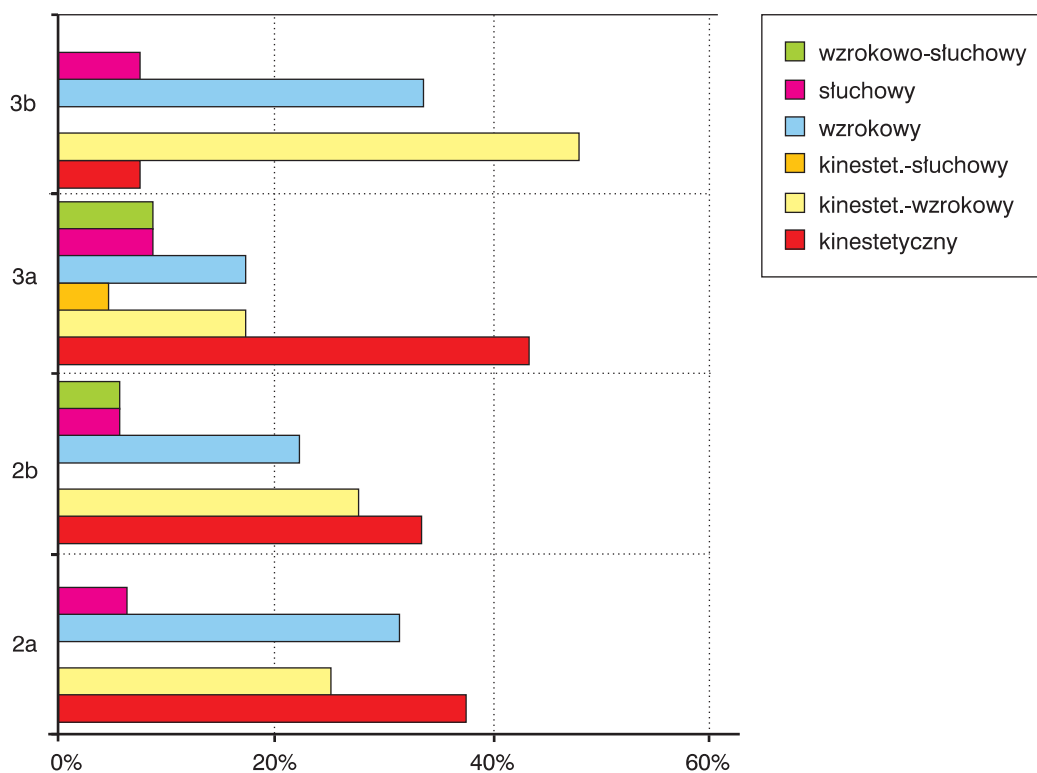
Nauczyciel dysponujący wiedzą o profilach w swojej klasie już na początku roku szkolnego zyskuje bezcenną okazję do optymalnego zaplanowania swojej pracy dydaktycznej, wykorzystania najbardziej optymalnych metod nauczania, zapewniając warunki osiągnięcia

Wykres 1. Profil dominacji półkul mózgowych w czterech klasach edukacji początkowej (badania własne)

Wykres 2. Style uczenia się wg dominujących modalności sensorycznych (badania własne)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

sukcesu swoim uczniom, zwłaszcza tym, którzy w innych warunkach z dużym prawdopodobieństwem szybko doświadczyliby niepowodzeń szkolnych.

Mądry nauczyciel przeprowadzi również swoją własną diagnozę i ustali swój preferowany styl nauczania, porównując go ze stylami uczenia się w swojej klasie.

Edukacja, która uwzględni predyspozycje i ograniczenia indywidualne uczniów i do nich dostosowuje metody i środki przy rozsądnym nakreślaniu celów kształcenia, jest niewątpliwie edukacją w dobrym stylu, gwarantującą zachowanie przez kolejne lata nauki szkolnej tej ciekawości, entuzjazmu i gotowości do uczenia się z jaką większość dzieci przychodzi po raz pierwszy do szkoły.

Na załączonych wykresach 1, 2 przedstawiłam wybrane wyniki przesiewowych badań profili klasowych, przeprowadzonych wśród uczniów klas 0–III szkoły podstawowej w Warszawie w ramach zajęć programu adaptacyjnego „Pomyślny początek”.

Ich charakterystyka pokazuje, że uczniowie o takim profilu trudno odnajdą się w klasycznym nauczaniu, gdzie proporcje informacji kierowanej do poszczególnych kanałów sensorycznych są dokładnie odwrotne. Najwięcej jest do wysłuchania, oglądania, najmniej zaś do doświadczania i działania.

Wnioski pozostawiam Szanownym Nauczycielom wszystkich uczniów, nie tylko tych ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi.

Rys. 1. Funkcje półkul mózgowych

